

ไม้ขัดไม้แย้ง

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺสฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : เรื่อง “มันคืออะไร”

หลวงพ่ : นี่เขาถาม “มันคืออะไร” เนะ เขาเคยถามมาแล้ว แล้วมันจบไป “มันคืออะไร”

ถาม : กราบนมัสการหลวงพ่คะ ลูกขอกราบขอบพระคุณหลวงพ่อนะคะ สำหรับคำตอบ คำถามคือ “ปัญหาการนอน” คะ หลวงพ่ตอบเรื่องว่า “ใจผลัดใบ” นะคะ นับตั้งแต่นั้นมา ลูกก็ไม่ได้นั่งสมาธิคะหลวงพ่ เพราะเหมือนลูกเห็นแก่ตัวเกินไปคะ ที่นั่งสมาธิคนเดียว แล้วสามีต้องทำมาหากิน (เขาว่าเขาก็อยากนั่งสมาธิเหมือนกัน แต่เขาก็ต้องทำงานเพื่อครอบครัวคะ) แต่ลูกก็ไม่ลืมเรื่องการปฏิบัติธรรมหอรอกะคะ ลูกพยายามจะระลึกถึงเสมอในการใช้ชีวิตประจำวัน แต่ก็ยากสักหน่อยคะ เพราะเวลาที่สติไม่ดี ผลอที่ไรแล้วกิเลสก็ไหลมาเทมา ความโกรธ ความโลภ มัวกันไปหมดคะ

ลูกก็พยายามฟังเทศนาบางครั้งบ้างคะ ก็ช่วยเตือนสติได้บ้างเหมือนกัน แต่ตอนนี้ลูกก็คิดจะนั่งสมาธิเหมือนเดิม แต่จะพยายามแบ่งเวลาให้ลงตัว จะทำงานต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้วคะ จะได้ไม่มีปัญหาอะไร การอยู่ครองเรือนนี้คับแคบจริงๆ นะคะหลวงพ่ ลูกได้เห็นข้อเสียแล้วคะ แต่จะทำอะไรไม่ได้คะ เพราะตอนนี้ลูกเล็กๆ ๒ คน ต้องเลี้ยงดูลูก

มีคำถามกับการมองเห็นคะ ไม่แน่ใจว่ามันจะเกี่ยวกันไหม มันก็ไม่ได้เป็นปัญหาอะไรหอรอก แค่งงสับสน เป็นมานานแล้ว ประมาณครึ่งปีแล้ว คือว่า ทั่วไปไม่ได้นั่งสมาธิ เวลาที่ลูกมองออกไปข้างนอกตรงที่มีแสงสว่างหรือที่มีตมมาก ๆ ก็ตาม ลูกรู้สึกว่ามันเป็นเหมือนมีแสงระยิบระยับ ทั้งใสแวนและไม่ใสแวนคะ มันปกติใหม่คะ ลูกใสแวนอยู่คะ ตรวจตา หมอบอกว่าทุกอย่างปกติ

ตอบ : อันนี้มันเริ่มภาวนามา พอภาวนาขึ้นมาแล้ว เคยถามปัญหามาแล้วเราตอบไป พอตอบไปแล้วมันได้คิด พอได้คิดขึ้นมา เห็นใหม่ ชีวิตประจำวัน ชีวิตแบบโลก ความรับผิดชอบ เรามีหน้าที่การงาน เราต้องทำหน้าที่การงานของเรา เราจะมัวมานั่งสมาธิภาวนาได้อย่างไร ถ้าเรานั่งสมาธิภาวนา เรามัวแต่นั่งสมาธิภาวนาแล้วครอบครัวเราจะอยู่กันอย่างไร ลูกของเราเล็กๆ อยู่นี้ เราส่งเสียลูกเราให้เรียนอย่างไร มันเป็นความวิตกกังวลไปหมดละ อันนี้เป็นปัญหาครอบครัว ปัญหาที่เราไม่ครอบครัว

ปัญหาครอบครัว แบบว่าการครองเรือนเป็นเรื่องแสนยาก แสนยากตรงไหน แสนยากเพราะมันต้องดูแลหัวใจ หัวใจเรา หัวใจสามี ภรรยา และหัวใจของลูกๆ การบริหารหัวใจเป็นการบริหารที่ยากมาก ถ้าการบริหารที่ยากมาก เห็นใหม่

อภิชาติบุตร บุตรที่เกิดมาเชื่อฟังพ่อแม่ อยู่ในครอบครัวแล้วส่งเสริมกัน แต่เวลาบุตรเสมอพ่อแม่ บุตรที่เอาใจให้หนักหน่วงพ่อแม่ กรณีนี้มันมีของมันอยู่ นี่สายบุญสายกรรม ผลของวิภวัญจะเวียนว่ายตายเกิด

ฉะนั้น เวียนว่ายตายเกิดขึ้นมาแล้ว พอเราเวียนว่ายตายเกิดขึ้นมา เรามีหน้าที่การงาน เรามีปัญหาในครอบครัว แล้วเราศึกษาธรรมะ หรือเราเห็นความทุกข์ยากในครอบครัวมันบีบคั้นขึ้นมา เราอยากจะมีคุณธรรมในหัวใจ ถ้าอยากมีคุณธรรมในหัวใจ ถ้าเรามีศีลมีธรรม เราแค่ศึกษาธรรม เอาเรื่องศีลธรรมจริยธรรมในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นคติเตือนใจ

คติเตือนใจ เห็นใหม่ อย่างเช่นในเมื่อเรามีลูกเล็กๆ ๒ คน ลูกเล็กๆ ธรรมชาติของเด็กมันก็เป็นแบบนี้ ธรรมชาติของเด็กเป็นแบบนี้ ถ้าเราเป็นแม่ เราให้กำเนิดเขามาเอง นี่ความรับผิดชอบของเรา เราต้องดูแลของเรา ความดูแลของเรา เราจะดูแลอย่างไร ถ้าเรามีธรรมะอย่างนี้มันก็แค่อุ่นใจ แค่นสบายใจแล้ว คำว่า “สบายใจ” มันเป็นความรับผิดชอบไง

กตัญญูกตเวทิตเป็นเครื่องหมายของคนดี ความรับผิดชอบ หน้าที่รับผิดชอบ ใครมีหน้าที่รับผิดชอบ เรารับผิดชอบหน้าที่ของเรา เราเป็นคนดี คนดีคือเป็นมนุษย์ที่ดีไง ถ้ามนุษย์ที่ดี เราก็ต้องดูแลครอบครัวของเรา เราต้องรับผิดชอบในเรื่องชาติตระกูลของเรา ถ้าเราทำของเรา ถ้าชาติตระกูลเราร่มเย็นเป็นสุข ชาติตระกูลของเราอบอุ่นแล้วเราจะหัดภาวนา เออ! มันมีโอกาสแล้ว เราจะภาวนาบ้าง

ที่นี้การภาวนามันก็ไม่ใช่ว่าจะต้องไปนั่งสมาธิภาวนาตลอดไป การภาวนา เรามี สติ หลวงปู่ฝั้นท่านสอนประจำ

เขาบอกว่า ในชีวิตประจำวันทำอย่างไร

ท่านบอกว่า เวลานั่งรถเมล์ไปทำงาน เราต้องหายใจใหม่

ต้องหายใจ

ท่านบอกว่า หายใจเข้าก็นึกพุท หายใจออกก็นึกโธ เราไม่หายใจทิ้ง เปล่า ๆ การหายใจเข้าและหายใจออก เราไม่หายใจทิ้งเปล่า ๆ

เวลาหายใจเข้า เราก็นึกพุท หายใจออก เราก็นึกโธ ถ้าเรานั่งรถเมล์ไปทำงาน ถ้าเรามี เวลาว่าง เราก็นึกพุทโธของเราไป แต่เวลาเราทำงานที่ต้องรับผิดชอบ เราก็อยู่กับงานของเราไป เราทำของเราไปอย่างนี้ เราก็นึกหัดภาวนาได้ ถ้ามันคิดได้อย่างนี้แล้วนะ มันก็ ภาวนาได้ไง

แต่ที่ไม่คิดอย่างนั้นนะสิ เวลาภาวนาก็ต้องนั่งหลับหูหลับตาเลย ลูกก็ขงมันไว้ จะ ร้องไห้อย่างไรก็ช่างหัวมัน เราจะนั่งภาวนา มันไปคิดเอาเองไง ไปคิดเอาเองว่าถ้าภาวนา ต้องทำอย่างนี้ เราไปตั้งกรอบไว้เอง เราไปตั้งกรอบไว้เองแล้วเราก็มายีบคันตัวเอง พอยีบคัน ตัวเอง เราทำไม่ได้อย่างที่เรที่ตั้งกรอบไว้ เป็นทุกข์ เป็นทุกข์แล้ว เพราะเรที่ตั้งกรอบไว้

แต่เราไม่ได้ตั้งกรอบไว้ เราไม่ได้ตั้งกรอบของเราไว้ มีเวลาว่างเมื่อไหร่ เราจะภาวนาทันที มีเวลาว่างเมื่อไหร่ พอเวลาหายใจ เรามีสติพร้อมลมหายใจ เข้า นั่นก็คือการภาวนา ถ้าการภาวนา เราภาวนาของเราอย่างนี้ เราไม่ต้องไป เคร่งครัดกับชีวิตจนเกินไป เราต้องเคร่งครัดกับสติปัญญาของเรา

แต่เราไม่ต้องเคร่งครัดเพราะอะไร หนึ่ง เกรงใจสามี สามีสองทำหน้าที่การงาน สามีก็นึกอยากภาวนาเหมือนกัน แล้วถ้าเรามาภาวนา เราก็นึกแก่ตัวเกินไป เห็นใหม่ เวลา อย่างนี้เราก็นึกได้

ฉะนั้น เราก็นึกทำงานประจำของเราให้แหละ เราก็นึกภาวนาของเราไป แล้วคนฉลาดนะ เขาจะภาวนาไม่ให้ใครรู้ หลวงตาท่านบอก ตอนที่เรียนหนังสือ แล้วท่านแอบไปภาวนา พระเขาเดินมาเจอ

“ทำอะไรนะ”

“โอ้ย! เดินจงกรม”

“โอ้ย! จะไปนิพพานหรือ จะไปนิพพานหรือ”

ตั้งแต่นั้นมาท่านบอกเลยนะ เวลาท่านไปเดินจงกรมนะ ใครเดินผ่านมา “ทำอะไร
เนี่ย”

“อ้อ! มายึดเส้นยึดสาย นั่งดูหนังสือมากมันเมื่อย”

การภาวนา เราไม่ต้องบอกให้ใครรู้ ถ้าบอกให้ใครรู้แล้วนะ ธรรมดาคนคุ้นเคยกัน เขาก็ต้องแซว เขาต้องพูดเล่นพูดอะไร การพูดเล่น พูดหยอกกันบางที่ทำให้เราเสียใจ บางที่ทำให้เราได้คิดนะ เขาพูดเล่น คนคุ้นเคยกันเขาก็พูดเล่นต่อกัน นี่คำว่า “คนคุ้นเคยพูดเล่นต่อกัน” เขาก็พูดไป ไอ้คนที่ทำอะไรอยู่นี้มันสะเทือนใจ

ฉะนั้น การภาวนาของเราไม่ต้องบอกใครหรอก ไม่ต้องบอกใคร เว้นไว้แต่มีปัญหา จะถามครูบาอาจารย์นั้นอีกเรื่องหนึ่ง เราไม่ต้องไปบอกใคร นี่ก็เหมือนกัน สามีก็คือสามี เราก็คือรักสามี เราก็คือรับผิดชอบสามี เราก็คือรับผิดชอบลูกของเรา เราก็คือดูแลไม่ขาดตกบกพร่อง

แต่เวลาส่วนตัว ความคิดเป็นเรื่องส่วนตัว ความรู้สึกภายในเป็นเรื่องส่วนตัว เรื่องส่วนตัว เราภาวนาได้ แล้วภาวนา เราก็คือไม่ต้องบอกใครด้วย ถ้าบอกไปแล้วเราจะไม่ได้ภาวนา

เขาบอกว่า โอ้ย! จะภาวนาเลย จะเอาตัวรอดคนเดียว รักกันมาก ไม่ให้ไปไหน จะกอดคอกันไว้อยู่นี้ จะไม่ปล่อยให้ใครไปหรอก จะต้องอยู่ด้วยกัน

เราไม่ต้องบอกใคร ถ้าภาวนาไปแล้ว แล้วเราได้มรรคได้ผล เราจะมาบอกเขาได้ ถ้าเราได้มรรคได้ผล คนที่มีปัญญาเหนือกว่า คนที่มีปัญญาสูงกว่า เขาจะบริหารกิจการในครอบครัวนั้น ครอบครัวนั้นมีการกระทบกระทั่งกัน คนที่มีจิตใจสูงกว่า เขาจะให้อภัยคนที่จิตใจสูงกว่า เขาจะคอนโทรลอารมณ์ที่กระทบกันให้ราบรื่น ให้เป็นไปด้วยดี คนที่เขามีสติปัญญาที่สูงกว่า ไม่ต้องไปบอกเขาหรอก

ถ้าจะบอกเขาละ ลูก ๒ คน ลูกเล็ก ๆ มันจะไม่รู้หรอกว่าภาวนาคืออะไร คุยกับมันอีกปีหนึ่งก็ไม่รู้เรื่องหรอก แล้วคุยมาอีก ๒ ปี ๓ ปีแล้วค่อยมาภาวนา เสียเวลาเปล่า เราดูแลเขา รับผิดชอบเขา ให้ความเป็นอยู่ที่ดีกับเขา แล้วเราก็คือภาวนาของเราไป ถ้าเขาโตขึ้นมา

เขาสนใจเรื่องศาสนา เขาถึงจะเข้าใจเรื่องภาวณา ถ้าเขาไม่สนใจศาสนาเลย เขาสนใจแต่เรื่องโลก เขาก็จะอยู่กับโลกไปอย่างนั้นนะ คนที่จะให้จิตใจ ให้มีความรู้สึกของเขาเห็นตรงกับเรานี้หาได้ยาก ที่นี้การหาได้ยาก เราไม่ต้องเอาเรื่องนี้มาเป็นประเด็นไง เอาเรื่องนี้วางไว้ มันเป็นผลของวิญญูะ เป็นเรื่องเป็นเวรเป็นกรรม

เขาบอกว่า “หลวงพ่อกับ เห็นแล้วละ นี่เป็นทางที่คับแคบ ซาบซึ้งใจมาก”

คนพูดอย่างนี้ทั้งนั้นนะ คนในอยากออก คนนอกอยากเข้า คนในก็อยากออกมา คนที่มีลูก ๒-๓ คน นี่คนในอยากออก ไร้คนนอกก็สงสัย มันอยากจะไป พอเข้าไปแล้วนะ มันก็ไปทุกข้ออย่างนี้ นี่มันเป็นเรื่องอดีตอนาคตที่เราจะคิดของเราไป นี่พูดถึงปัญหาครอบครัวนะ

จะนั้น ปัญหาที่ว่า เวลานั่งไปมันจะเห็นแสงระยิบระยับ ถ้ามองไปในที่มืดแล้วมันจะรู้ มันจะเห็นแสงเห็นอะไร

ถ้าเราเปิดตาเรา เราก็มองเห็นภาพ เราหลับตา เราก็มองไม่เห็นภาพ จะเห็นแสงสิ่งใด ตั้งสติไว้ นั่นคืออะไร มันจบเอง ไม่ต้องไปสนใจสิ่งใด จะเห็นแสง เห็นสี เห็นต่าง ๆ เราปฏิบัติเพื่อความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบแล้ว ถ้ามันออกไปรู้เห็นนิมิตต่าง ๆ นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ถ้าไม่รู้ไม่เห็นสิ่งใดเลยก็ไม่มีอะไร เพราะเราภาวนาเพื่อความสงบ เราไม่ได้ภาวนาเพื่อจะรู้เห็นสิ่งต่าง ๆ

แล้วถ้ารู้เห็นสิ่งต่าง ๆ เดียวนี้เทคโนโลยีมันทำได้มากกว่า ดุสิต แสงเลเซอร์มันยิ่งภาพขึ้นไปข้างบนฟ้าเลย แสงเลเซอร์มันยิ่งต่าง ๆ ไป เราไปรู้ไปเห็น เราสู้มันไม่ได้หรอก เราสู้เทคโนโลยีไม่ได้เดี๋ยวนี้ เทคโนโลยีมันทำได้ดีกว่าอีก แล้วเทคโนโลยีมันได้อะไรละ มันก็ได้พลังงาน มันมีพลังงานมันถึงใช้งานได้ ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีพลังงาน มันใช้อะไรไม่ได้หรอก แล้วมันก็ไม่มีชีวิตด้วย แล้วมันก็ไม่มีความสุขความทุกข์ด้วย มนุษย์สร้างมันขึ้นมา แล้วมนุษย์ใช้งานมัน

แต่นี้หัวใจของเรา เราเป็นมนุษย์ เรามีหัวใจ เราจะดูแลหัวใจของเรา เราดูแลหัวใจของเรา ถ้าจิตใจเราสงบขึ้นมา แสงสีเสียงมันเกิดจากจิตรู้ ถ้าเกิดจากจิตรู้ ถ้าจิตสงบแล้วมันจะมีประโยชน์อะไร

ที่นี้จิตของเราปล่อยให้เร่ร่อน ปล่อยให้วิตกกังวล แล้วไม่รู้จะทำสิ่งใด หวังหน้าพะวงหลัง เดินไปข้างหน้าก็ไม่ได้ ถอยหลังก็ติดไปหมดเลย

วางให้หมด หน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัว ถ้ามีงานทำ เราก็ทำงานของเรา เสร็จงานของเราแล้วเราก็ภาวนาของเรา ถ้าเรามีเวลา ขณะทำงานอยู่ งานที่ไม่ต้องใช้สติปัญญามาก เราก็กำหนดสติของเราได้ แต่ถ้าความจำเป็น เราต้องดูแล เพราะงานของเราต้องใช้สติใช้ปัญญาพอสมควร เราก็อยู่กับงานนั้นซะ จบงานนั้นแล้วเราก็หัดภาวนาของเรา

ภาวนามันเป็นเรื่องส่วนบุคคล มันเป็นปัจเจก ตั้ง เป็นสันติภูมิโก เป็นเรื่องภายในของเรา ไม่มีใครรู้กับเราหรอก ไม่มีใครรู้ ถ้ามีจริง ๆ ก็มีครูบาอาจารย์ที่มีอนาคตังสญาณ จะรู้ของเราได้ ถ้ารู้ได้ ท่านก็ส่งเสริม ท่านจะเชิดชู ท่านเห็นดีเห็นงามไปกับเรา เราปฏิบัติทำดีต้องได้ดี ความดีกับความดีมันเข้ากัน คนเราเข้ากันด้วยธาตุ ถ้าเข้ากันด้วยธาตุ เราทำของเราอย่างนี้

ฉะนั้น ถ้าเราดูแลหน้าที่รับผิดชอบของเรา แล้วเราก็ภาวนาไป เห็นไหม เมื่อก่อนทิ้งเลย เดียวนี้คิดได้แล้วจะภาวนาใหม่

เราทำของเรา ภาระรับผิดชอบของโยมทั้งหมด โยมสร้างขึ้นมาจากเรา สร้างขึ้นมาเอง เราจะไม่ไปตีโพยตีพาย จะไม่ยกความรับผิดชอบให้ใครทั้งสิ้น เราสร้างของเราเอง แล้วเราก็แก้ของเราเอง เราจะแก้ของเราเอง ถ้าเราแก้ของเราได้ เราแก้ความเป็นปมในใจของเราได้ แล้วเราจะปลดปล่อยหัวใจของเราเอง ไม่มีใครรู้หรอก ปัจจัตตัง รู้จำเพาะตน ถ้ารู้จำเพาะตนนะ เราทำของเราไปอย่างนี้

ฉะนั้น เรื่องที่ว่ามันมีแสงนี้ละ แม้จะนั่งภาวนา ไม่นั่งภาวนา มองไปในที่มีดต่าง ๆ จะเห็นแสงระยิบระยับ

เวลาคนมันเดินทางบนถนน เวลาความร้อนบนถนน เงามแดดมันจะเห็นของมัน แสงระยิบระยับ นั่นเขาก็เห็น ถ้าเห็นอย่างนั้นมันเป็นเรื่องปกติ เป็นเรื่องธรรมดา เวลาภาวนา เราไปรู้ไปเห็นอะไร จะไปตื่นตื่นอะไรอย่างนั้นนะ เราจะเอาสติ เรามีสติมีปัญญา เอาใจของเราให้สงบเข้ามา

ถ้าใจสงบแล้วนะ สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี ถ้าจิตของเราสงบแล้วนะ เราจะมีความสุข ความสงบ ความระงับในใจ เราต้องการตรงนี้ เราไม่ต้องการไปรู้ไปเห็นสิ่งใดทั้งสิ้น แต่ต้องมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม รู้ตัวตลอดเวลา

ไม่ใช่ว่า อย่างนั้นไม่เอาอะไรเลย ก็ทั้งหมดเลย ทั้งหมดเลยก็หายไปหมดเลย ก็ตกภวังค์เลย ก็ผิดอีก ไปทางซ้ายก็ผิด ไปทางขวาก็ผิด มัชฌิมาปฏิปทา ไปตามสัจจะความจริงนี้ถูก ตั้งสติอย่างนี้ ทำแบบนี้

ฉะนั้น ถ้ามันมีปัญหาทางสายตา เราก็ไปหาหมอแล้ว ถ้าใครมีปัญหาสุขภาพ มีปัญหาทางสายตา มีปัญหาต่างๆ เราต้องไปหาหมอให้หมอดตรวจร่างกายก่อน ถ้าร่างกายปกติแล้วนะ ตอนนี้เป็นเรื่องของเราแล้ว เรื่องของหัวใจแล้ว หัวใจมันวิตกกังวลไปเอง หัวใจมันสร้างภาพไปเอง หัวใจมันอุปาทานไปเอง เราจะต้องปราบกันด้วยสติด้วยปัญญาแล้ว แล้วถ้าปราบกันอย่างนี้ได้นะ เราปราบกิเลสเราได้ มันจะเป็นประโยชน์กับเรา ฉะนั้น สิ่งที่ทำให้ทำแบบนี้ นี่เขาถามว่า “นี่คืออะไร”

ที่นี้ปัญหาต่อไป

ถาม : เรื่อง “เรียนถามข้อสงสัยในธรรมครับ”

กราบนมัสการพระอาจารย์ ผมขอเรียนถามดังนี้ครับ

พระไตรลักษณ์ว่าทุกสิ่งไม่เที่ยง เหตุใดจึงมีพระธรรมคำสอนได้ครับ เมื่อสัจจะที่เป็นจริงคือไม่เที่ยง ธรรมะที่แท้ๆ ตัวมันเองย่อมไม่เที่ยง ด้วยเหตุใดจึงมีคำสอนที่เที่ยง เช่น

๑. การทำนายว่าใครจะบรรลุธรรมเมื่อไหร่ อย่างไร หรือพุทธทำนายครับ

๒. ลักษณะการบรรลุธรรม เช่น พระโสดาบันตัดสังโยชน์ ๓ และมีอะไรบ้าง มรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น เมื่อไม่เที่ยง ไม่ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่แน่ เหตุใดจึงต้องมีมรรค ๘ ในทุกดวงจิตครับ

ผมมิได้สงสัยในธรรมคำสอนแต่อย่างใด ผมเป็นเพียงผู้เดินตาม ก็ด้วยมองอย่างเถรตรงพบว่าสัจจะขัดแย้งกันเอง จึงมีความสงสัย จึงเรียนถามด้วยจริงใจครับ สาธุ กราบขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูง

ตอบ : “ผมไม่มีความสงสัยในคำสอนแต่อย่างใด”

“ผมไม่มีความสงสัย” นั่นคือสงสัย ถ้าผมไม่มีความสงสัย มันก็ต้องไม่มีคำถาม “ผมไม่เคยสงสัยเลยครับ” นั่นคือสงสัย

หลวงตาท่านบอก ท่านบวชแล้วท่านอยากปฏิบัติ แต่ในใจก็กลัวจะผิดพลาด ท่านก็ไปเรียนเป็นมหาก่อน ขณะที่ไปเรียน ตั้งใจจะปฏิบัติ คำว่า “ตั้งใจเฉยๆ” แต่เวลาไปศึกษา ไปอ่านธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อ่านถึงเรื่องสวรรค์ อยากไปสวรรค์ อ่านเรื่องพรหม อยากไปพรหม อ่านถึงนิพพาน อยากไปนิพพาน

พออ่านถึงสวรรค์ สวรรค์ก็มีขอบเขตเท่านั้น ศึกษาแล้ว ในพระไตรปิฎกเขาจะบอกเรื่องภพเรื่องชาติ ศึกษาแล้วว่าภพของสวรรค์ต้องดีกว่ามนุษย์ ก็อยากไปสวรรค์ พอศึกษาต่อไป ภพของพรหมมันใหญ่กว่าสวรรค์ อายุยืนกว่า มีความสุขมากกว่า เออ! อย่างนั้นไปพรหมดีกว่า เอ๊ะ! พรหมก็ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก ศึกษาถึงนิพพาน โอ๊ย! นิพพานไปแล้วไม่กลับมาเลย นิพพานไปแล้ววิมุตติไปแล้วเลย อยากไปนิพพาน เอานิพพานดีกว่า

นี่เวลาศึกษา ศึกษาไปแล้ว พอศึกษาไปแล้วมันเข้าใจ มันเพิ่มลิมิต เพิ่มความต้องการของเราสูงขึ้นๆ เพราะมันอยากได้ที่ดีขึ้น สูงขึ้น ใหญ่ขึ้น มาตรฐานดีขึ้น แต่ก็มีมั่นใจว่าจะปฏิบัติ ก็ตั้งใจว่าศึกษาถึงจบมหาแล้วจะออกปฏิบัติ เวลาจะออกปฏิบัติขึ้นมาจริงๆ ศึกษาหมดแล้ว เข้าใจหมดแล้ว แต่จะออกปฏิบัติจริงๆ มรรคผลจะมีจริงหรือเปล่า เอ! ศึกษาหมดแล้ว เอ! ตั้งประเด็นเลยนะ ต้องมีครูบาอาจารย์ ถ้ามีครูบาอาจารย์องค์ใดมาแก้ปมในใจของเราได้

คือความสงสัยเรานี้ เราคิดเอง แล้วเราก็สงสัยเอง เห็นไหม จิตมันหลอก จิตมันสร้างเหตุผลเอง สร้างเหตุเอง แล้วมันก็หลงไปในเหตุที่ตัวเองสร้างขึ้นมา พอหลงในเหตุที่ตัวเองสร้างขึ้นมา แล้วมันก็หาทางออกไม่ได้ ทั้งๆ ที่ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วเชื่อมั่นด้วย แต่มันก็ยังมึนงงอยู่ มันก็สงสัยอยู่

พอสงสัยอยู่ก็ตั้งว่า ถ้ามีครูบาอาจารย์องค์ใดบอกทางเราได้ เราจะมอบชีวิตถวายชีวิตกับอาจารย์องค์นั้นเลย แล้วก็ตั้งใจด้วย เพราะชื่อเสียงเกียรติศัพท์เกียรติคุณของหลวงปู่มั่นร่ำลือมาก ฉะนั้น ต้องเข้าไปหาหลวงปู่มั่น ไปหาหลวงปู่มั่น ไปถึงท่านก็

มีคนรู้หรือไม่มีคนรู้ ธรรมะเป็นอนิจจัง ไม่เที่ยง แล้วมันจะรู้ได้อย่างไร

พอไปถึง หลวงปู่มั่นท่านเดินจงกรมอยู่ ธรรมะจัดสรร หลวงปู่มั่นท่านก็เดินจงกรมของท่านอยู่ หลวงตาท่านพยายามจะไปหาหลวงปู่มั่น ท่านก็เดินเข้าไปพอดี พอเข้าไป ต่างคนต่างมา แต่มีความคิดคนละอย่างนะ หลวงปู่มั่นท่านสิ้นสุดแห่งทุกข์ของท่าน ท่านเดินจงกรมด้วยวิหารธรรม วิหารธรรมคืออยู่กับธรรมด้วยความเป็นสุข วิหารธรรม อยู่กับธรรมะ มีความสุขมาก พันทุกข์ไปแล้ว

แต่หลวงตาท่านศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเต็มที่แล้ว อยากจะไปนิพพานเต็มที่แล้ว จะหาคนชี้คนบอก เห็นไหม ธรรมะจัดสรร จัดสรรให้มาเจอกันพอดี หลวงตาเดินเข้าไป หลวงปู่มั่นเดินจงกรมอยู่นะ

“นั่นใครนะ นั่นใคร”

“ผมครับ”

“ผมนะใคร” เพราะทุกคนก็มีผม

“ผมมหาบัวครับ”

พอมหาบัว เออ! อย่างนี้มหาบัว ก็ขึ้นไปบนศาลาเทศน์แล้ว “ท่านมาหามรรคผลนิพพานใช่ไหม มรรคผลนิพพานไม่ได้อยู่บนดินฟ้าอากาศ มรรคผลนิพพานไม่ได้อยู่ในแร่ธาตุ มรรคผลนิพพานไม่ได้อยู่ที่ใดทั้งสิ้น มรรคผลนิพพานอยู่ในหัวใจของคน” เพราะคนนิพพาน จิต ความรู้สึกนี้สัมผัสได้

คนหนึ่งศึกษาเต็มที่แล้ว ว่าไม่สงสัยๆ ศึกษาถึงเป็นมหา ศึกษาจะมาเอาสวรรค์ ศึกษาจะมาไปเอาพรหม ศึกษาจะไปเอานิพพาน แล้วจะเอาจริงๆ ขึ้นมาก็สงสัย ความสงสัยเพราะอะไร สงสัยแน่นอน ทุกคนสงสัย ที่นี้เพียงแต่ว่า เราไม่ได้พูดปกป้องประณามนะ นี่พูดให้เข้าใจเฉยๆ เอง

“ผมมิได้สงสัยในพระธรรมคำสั่งสอนแต่อย่างใด”

ผมไม่สงสัยเลย แต่สงสัย สงสัยเพราะอะไร สงสัยเพราะเรามีกิเลส คนมีกิเลสสงสัยทุกคน คนที่ไม่สงสัยคือพระอรหันต์เท่านั้น พระอรหันต์พ้นจากอวิชชา พ้นจากการครอบงำของมารแล้ว คนผู้นั้นถึงจะพ้นจากความสงสัย ถ้ายังติดข้องอยู่ พระอนาคามีก็สงสัย พระอนาคามีที่หลงก็คิดว่าเป็นพระอรหันต์แล้ว ว่างหมด ว่างหมด แล้วว่างหมดแล้วจริงๆ เป็นอย่างไรละ จริงๆ ก็ยังงงๆ อยู่นี่ แต่ว่างหมด พระอนาคามีก็ยังสงสัย สงสัย

นิพพานใจ ฉะนั้น คำว่า “สงสัย” พระอรหันต์เท่านั้นถึงหายสิ้นความสงสัย แต่ถ้ายังเป็นพระอนาคามีลงมา สงสัยหมด

มีคุณธรรมในหัวใจส่วนหนึ่ง โสดาบันมีส่วนหนึ่ง สกิทาคามีมี ๒ ส่วน อนาคามีมี ๓ ส่วน ๓ ใน ๔ แต่ถ้าเป็นพระอรหันต์ ๔ ส่วน บุคคล ๔ คู่ จบ

เรื่องความสงสัยมันเป็นเรื่องปกติ ที่นี้เป็นเรื่องปกติ ฉะนั้นถึงว่า ให้เรามีศรัทธามีความเชื่อไว้ ฉะนั้นบอกว่า ที่ถามมาด้วยความไม่สงสัย เพียงแต่พูดด้วยมารยาทไป ว่าเราถามด้วยความสะอาดบริสุทธิ์ เราไม่ได้ถามด้วยความโต้แย้ง เพราะเราเชื่อ เรามีศรัทธา เรามีความเชื่อ แต่ก็สงสัยเป็นธรรมดา สงสัย ถ้ายังไม่เป็นพระอรหันต์ สงสัยแน่นอน

ที่นี้คำว่า “สงสัย” มันเข้าปัญหา อารัมภบท เห็นไหม “พระไตรลักษณ์ว่าทุกสิ่งไม่เที่ยง เหตุใดคำสอนที่เมื่อเป็นสัจจะเป็นความจริงที่ไม่เที่ยง ธรรมะที่แท้ ตัวมันเองยอมไม่เที่ยง เพราะเหตุใดจึงมีคำสอนที่เที่ยง”

เที่ยงกับไม่เที่ยง กุปปธรรม อกุปปธรรม สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา ที่ได้แย้งกันอยู่ที่ว่า **สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา** ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเป็นอนัตตา สรรพสิ่งเป็นอนัตตา ทุกอย่างเป็นอนัตตา คือความแปรสภาพ มันแปรปรวน นี่คือคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คำสอนมันเป็นอนัตตา สภาวะความแปรปรวน การพัฒนาไป อย่างเช่นอนุบาลก็ขึ้นประถม ขึ้นมัธยม มันก็ต้องพัฒนาของมันขึ้นไป จิตก็เหมือนกัน จิตเริ่มต้นมันก็ต้องมีวิวัฒนาการของมัน คำว่า “วิวัฒนาการของมัน” จากปุถุชนเป็นกัลยาณปุถุชน เป็นโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ นี่วิวัฒนาการของมัน วิวัฒนาการคืออนัตตาไป การแปรสภาพ การเปลี่ยนแปลง การวิวัฒนาการไป นี่คือคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ฉะนั้น เวลาคนศึกษาแล้ว อย่างเช่นหลวงตา สาธุ หลวงตาท่านเป็นอาจารย์ของเรา เราพูดด้วยความเชิดชู เราพูดเป็นคติธรรม นั้นเป็นคติธรรมนะ สิ่งที่เป็นคติธรรม การศึกษา ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลวงตาท่านเป็นมหา ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจบแล้ว **สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา** ถ้าหลวงตา

ท่านไม่ได้ปฏิบัติจนถึงสิ้นสุดแห่งทุกข์ ท่านก็จะยอมรับนัดตาไปกับกระแสสังคัมที่ว่า **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** แล้วผู้ที่ปฏิบัติขึ้นมา ปฏิบัติที่ไม่รู้จริงก็ “ธรรมะเป็นอัตตา เป็นเที่ยง ธรรม เป็นอัตตา”

แต่หลวงตาท่านบอกว่าไม่ใช่ทั้ง ๒ ฝ่าย อัตตาคือทิวภูมิณะ อัตตาคือตัวตน อัตตาคือความถึม่นของเรา อัตตา อัตตาที่เป็นพราหมณ์ พวกพหฺม พวกพราหมณ์ นี้อัตตา ไปอยู่กับพหฺม ต้องอาตม่น คงที่ตายตัว เราต้องเวียนว้ยตายเกิดแบบนี้ พระเจ้าสั่งให้เกิดแบบนี้ เกิดภพชาติแบบนี้ แปลงร่างเปลี่ยนร่างออกมาเกิดภพชาตินี้ นี้อัตตา พวกนี้พวกพราหมณ์ พวกอัตตา อัตตาคงที่ตายตัว ต้องเกิดอย่างนี้ตลอดไป นี้อัตตา นีผิต

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอนัตตา สอนวิวัฒนาการของความเป็นไปในตัวมันเอง ความเป็นไปของตัวมันเอง ที่นี้ความเป็นไปของตัวมันเองมันจะเกิดขึ้นที่ไหนละ ความเป็นไปของตัวมันเอง

นี่เง ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าไม่เที่ยงๆ ไม่เที่ยงแล้วใครรู้ว่าไม่เที่ยง ไม่เที่ยง เป็นอย่างไรไม่เที่ยง แล้วทำไมถึงไม่เที่ยง แล้วอะไรมันเที่ยง อะไรมันไม่เที่ยง แล้วมันอยู่ที่ไหนมันถึงเป็นเที่ยงหรือไม่เที่ยง นี**สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอย่างนี้ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำมรรค ๔ ผล ๔

ฉะนั้น **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** เป็นหลักในพระพุทธศาสนานี้ถูก **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** แต่มันเป็นกิริยา เป็นกิริยา เป็นกระแส เป็นปัญญา เป็นมรรคญาณที่มันวิวัฒนาการ มันเป็นของมันไป นีคือคำสอน คือวิธีการ วิธีการ **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา**

แต่เวลาปฏิบัติเข้าไป ถ้ามันถูกต้องตามความเป็นจริง เวลามันขาด กุปปธรรม อุกุปปธรรม อุกุปปธรรมคงที่ตายตัวแบบธรรม ไม่ใช่คงที่ตายตัวแบบอัตตา

อัตตาคือทิวภูมิณะ คือความคงที่ตายตัวแบบพราหมณ์ แต่ถ้ามันเป็นอกุปปธรรม ธรรมะที่มันเป็นผลของธรรม เห็นไหม มันพ้นจาก **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา**

ที่ว่า ของมันไม่เที่ยง ทำไมมันถึงมีธรรมแท้ ทำไมมีธรรมเที่ยง

มันมีของที่ไม่เที่ยง ของที่ไม่เที่ยงคือสัจจะคือความจริงที่มันไม่เที่ยง ที่ เป็นกระแสสังคัม กระแสโลก โลภียปัญญา แต่เวลาปฏิบัติขึ้นไป เราเกิด

ภาวนามยปัญญา เกิดความจริงขึ้นมา ถ้าเกิดความจริงขึ้นมา เวลาถึงที่สุดแล้ว เวลาสมุจเฉตพหุแล้วทำไมเป็นความจริงขึ้นมา ที่ธรรมแท้ใจ ธรรมแท้มันอยู่ ตรงนี้ใจ ถ้าธรรมแท้อยู่ตรงนี้ ถ้าคนปฏิบัติจริงมันจะรู้จักจริง ถ้าคนปฏิบัติไม่จริง มันก็ไม่จริง

รู้จำมันก็เป็นอย่างหนึ่ง รู้จำยังดีนะ เพราะว่าเวลาเขาสอนกันอยู่ที่นี่ เขาจะบอกว่า พระเราถ้าไม่มีหลักเกณฑ์มันจะสอนแบบพราหมณ์ แบบมีผลของวิญญูะ วิญญูะแล้วก็ต้องมี เวียนว้ายตายเกิด เวียนว้ายตายเกิด พระพรหมสร้าง พระพรหมดลบันดาล ทุกอย่างต้อง เป็นไปตามพระเจ้าตัดสิน

ไม่มี พระพุทธศาสนาไม่สอนอย่างนั้น พระพุทธศาสนาสอนเรื่องกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เราทำอย่างใดได้อย่างนั้น ถ้าทำอย่างใดได้อย่างนั้น ที่นี้กรรมเป็นอินไตยเข้าไป อีก อินไตยหมายความว่า จิตนี้เวียนว้ายตายเกิด การเวียนว้ายตายเกิดไม่มีต้นไม่มีปลาย เวรกรรมชาติไหนภพใดมันจะมาส่งผลขณะนั้น ถ้ามันส่งผลขณะนั้น นี่มันเวียนว้ายตายเกิด

ที่นี้การแก้กรรมในพระพุทธศาสนา แก้กรรมกันด้วยภาวนา มันชำระ ล้างเลย มันถอดมันถอนเลย วิมุตติไปเลย ไม่มาอีกเลย จบสิ้นเลย ที่ พระพุทธศาสนาสอน

ฉะนั้น พระเราถ้าไม่มีหลักเกณฑ์ เขาว่า ถ้าสอนแล้วมันจะเข้าไปสู่พราหมณ์ เข้า ไปสู่การเวียนว้ายตายเกิดคงที่ตายตัวโดยการที่พระเจ้าดลบันดาล

แต่พระพุทธศาสนาสอนเรื่องเวรเรื่องกรรม เรื่องการกระทำ เรื่องข้อเท็จจริง เรื่อง พุทธศาสตร์ ศาสตร์ที่เป็นจริง ศาสตร์ที่เป็นจริง ที่นี้ศาสตร์ที่เป็นจริง ของที่มีอยู่ มีอยู่ แต่ ไม่มีใครรู้จักจริง ไม่มีใครเห็นจริง ก็ไม่มีใครเข้าใจ

แต่ต้องศรัทธาพระเจ้าสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าไปตรัสรู้ธรรมแล้วเอาสิ่งนี้มาเป็นหลักการ เป็นธรรมวินัย เป็นสัจธรรมให้เราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ถ้ามาศึกษา ศึกษาที่เป็นรู้จำ มันก็ไม่จริง พอไม่จริงมันก็มีปัญหาอย่างนี้ ทั้งๆ ที่ว่า “ผมไม่สงสัยเลย” แต่สงสัย

ฉะนั้น ทำไมสิ่งที่ว่าไม่เที่ยง ทำไมมันมีธรรมแท้ มีธรรมเที่ยงละ

สิ่งที่ไม่เที่ยงคือกิริยา คือวิธีการที่มันจะมีวิวัฒนาการ **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** นี้ระหว่าง **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** อย่างนี้ไม่เที่ยง ถ้ามันเที่ยงขึ้นมา อย่างการสอบ อ้าว! สอบตก สอบได้ แล้วก็คงที่ตายตัว สอบตกก็ต้องตกตลอดไปหรือ เอ็งไม่ซอมหรือ เอ็งไม่เรียนซ้ำชั้นหรือ แล้วปีหน้าไม่สอบใหม่ใช่ไหม ถ้าปีหน้าสอบใหม่ นี่ไง **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** วิวัฒนาการของมัน มันต้องมีของมัน ฉะนั้น มีของมันก็คือการฝึกหัดปฏิบัติ มันฝึกหัดปฏิบัติของมันขึ้นมา

ถ้ามันขึ้นมา ถ้าถึงที่สุดนะ ถ้ามันสอบได้ สอบได้ สอบได้ผ่าน ทุกอย่างผ่านหมด พอผ่านแล้วมันจะตกอีกไหม นี้อุปปกรรม ธรรมแท้ คือเรามีวุฒิภาวะแค่นี้ เราเรียนจบที่ไหนดมา เราก็มีวุฒิภาวะแค่นั้น ฉะนั้น สิ่งนี้มันเป็นความจริง ถ้าความจริง ความจริงที่มันเกิดขึ้นมันต้องปฏิบัติขึ้นมามันถึงเข้าใจ

ที่นี้เรารู้จำกับรู้จริง เราเอามาบอกกัน ว่าพระพุทธเจ้าสอนว่าไม่เที่ยง เป็นไตรลักษณ์ แล้วทำไมมันมีธรรมแท้ละ มันมีธรรมแท้ได้อย่างไรละ ในเมื่อมันไม่เที่ยงอยู่แล้ว เหตุใดมันถึงจะมาเป็นของเที่ยงได้ละ

ของเที่ยงมันไม่ใช่เที่ยงแบบอาตมัน มันไม่ใช่เที่ยงแบบคงที่ตายตัว ถ้าคงที่ตายตัวมันเป็นเรื่องพระเจ้าสร้าง พระเจ้าบันดาล พระพรหมเป็นผู้สร้าง ใช้พระพรหมใหม่ พระพรหมเนาะ พระนารายณ์ มันมีผู้สร้าง มีผู้ทำลาย ถ้าอย่างนั้นมันก็เป็นคงที่ตายตัวแบบผู้สร้าง ผู้ทำลาย นี่คืออาตมัน ต้องมีอาตมัน

แต่ไม่ใช่ ของมันคงที่ตายตัว จิตเรามีอยู่ๆ แต่ไม่คงที่ตายตัว ถ้าคงที่ตายตัวเป็นพระอรหันต์ไม่ได้ ถ้าคงที่ตายตัว ชำระล้างกิเลสไม่ได้ นี่ไง ตรงนี้ที่ว่ารู้จริงกับรู้จำมันแตกต่างกัน ที่นี้มันแตกต่างกันถึงโลกียปัญญา โลกุตตรปัญญา นี่มันถึงสุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา แล้วปัญญาอย่างไรมันถึงชำระล้าง

นี่พูดถึงว่าเหตุผลของเขาก่อน ทีนี้คำถาม “๑. การทำนายว่าใครจะบรรลุธรรมเมื่อไหร่ อย่างไร หรือพุทธทำนายต่างๆ ครับ”

นี่เขาจะบอกว่า ถ้าไม่เที่ยงมันมีอย่างนี้ได้อย่างไร

มันไม่เที่ยงอยู่แล้ว มันไม่เที่ยงคือว่ามันแปรสภาพ เพียงแต่ว่า การที่ว่ทำนายว่าจะบรรลุธรรมได้เมื่อไหร่ สิ่งนี้อนาคตังสญาณคือรู้อนาคตไง รู้อนาคตสิ่งที่ว่าคนนี้ทำอย่างนี้

มาๆ มันต้องเป็นแบบนี้ ฉะนั้น สิ่งที่ว่า เวลาพระพุทธเจ้าที่พยากรณ์ พยากรณ์พระโพธิสัตว์ ว่าต่อไปอนาคตกาลจะเป็นศาสดา อย่างนั้นพอพยากรณ์ ถ้ายังไม่พยากรณ์ เขาก็ทำ เขาก็สร้างสม เพราะคนที่ปรารถนาเป็นพุทธภูมิเยอะมาก เยอะมากเพราะอะไร การปรารถนาทุกคนก็อยากจะปรารถนาให้มันสูง ให้มันใหญ่โตไว้อีกก่อน แล้วก็ทำไป

แต่ทำไป พอมันเกิดปัญญาขึ้นๆ เห็นแล้ว เห็นว่า ถ้าความสะอาดบริสุทธิ์ของใจที่เป็นแบบนี้ พระอรหันต์ก็มีความสะอาดบริสุทธิ์ของใจเหมือนกับพระอรหันต์ พระศาสดาก็เหมือนกับพระอรหันต์เหมือนกัน พระอรหันต์เหมือนกัน ความสะอาดบริสุทธิ์เหมือนกัน แต่อำนาจวาสนาบารมีที่แตกต่างกันคือการสร้างสมที่มากกว่า ฉะนั้น ถ้าเราปฏิบัติจนสามารถที่เราจะรู้แจ้งแทงตลอดในธรรมได้ เราก็ลาโพธิสัตว์ซะ เราจะสิ้นที่นี้แหละ คือจะไม่ไปอีกแล้ว คือจะต้องแบกภาระมันหนักหน่วงเกินไป ถ้าเอาตัวรอดได้ก็จะเอาตัวรอดแล้ว ก็ลาโพธิสัตว์ มันก็มาเป็นสาวก มาเป็นพระอรหันต์

แต่ถ้าต่อไปจนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ไปแล้ว พยากรณ์คือว่าสร้างมามากมายจนถึงจะเต็ม บารมีจะเต็มไปข้างหน้า อย่างนี้กลับไม่ได้ ต้องไปข้างหน้า

ฉะนั้น ในสัมพุทธะ หลวงตาท่านพูดอยู่ในสัมพุทธะ พระพุทธเจ้าเปรียบเหมือนเม็ดหินเม็ดทราย คือมีพระพุทธเจ้าอีกมหาศาล แล้วพระพุทธเจ้าจะมีองค์เดียว ว่าเหมือนกับมันขัดแย้ง องค์เดียว องค์เดียวหมายถึงว่า เพราะสร้างบุญญาธิการมาขนาดนั้น เวลาของคุณท่าน เวลาที่ว่าพระพุทธเจ้าพยากรณ์แล้วจะเป็นพระพุทธเจ้าไปข้างหน้า แต่ถ้ายังไม่พยากรณ์ แต่ที่นี้ว่าการทำนาย มันก็เหมือนที่หลวงปู่มั่นท่านพูดไว้เอง ตั้งแต่หลวงปู่เจี๊ยะเล่าให้ฟัง ตั้งแต่อยู่ที่วัดเจติยหลวง “มันจะมีพระหนุ่มๆ องค์หนึ่งเข้ามาหาเรา”

หลวงปู่เจี๊ยะก็จำไว้เลย “พระหนุ่มๆ มาหาเรา” แล้วก็บอกว่า “มันมาแล้ว แต่มันยังไม่เข้ามา”

ก็ตอนที่วัดเจติยหลวง หลวงตาแอบดูท่านทางหน้าต่าง

“มันมาแล้วแหละ แต่มันยังไม่เข้ามาหาเรา”

แล้วหลวงปู่เจี๊ยะท่านก็เล่า เพราะเราอยู่กับหลวงปู่เจี๊ยะ หลวงปู่เจี๊ยะเล่าให้ฟังประจำ หลวงปู่เจี๊ยะท่านอุปฐากหลวงปู่มั่นอยู่ ๒ ปีก่อนที่หลวงตาจะเข้าไป เวลาที่มีพระ

หนุ่มๆ เข้ามา หลวงปู่เจี๊ยะไปถามหลวงปู่มั่นเลย “ใช่องค์นี้ไหม” หลวงปู่มั่นบอก “ไม่ใช่” พอมีพระองค์ไหนเข้ามาที่หนุ่มๆ นะ แล้วมีแวว คือว่าท่าทางจะภาวนาดี หลวงปู่เจี๊ยะจะถามหลวงปู่มั่นเลย “ใช่องค์นี้ไหม”

“ไม่ใช่”

แล้วมีอยู่วันที่หลวงตาเข้าไป หลวงปู่เจี๊ยะก็ไปถามหลวงปู่มั่นอีก “ใช่องค์นี้ไหม”

ไม่ตอบ หลวงปู่เจี๊ยะเล่าให้ฟังเอง ไม่ตอบ ไม่รับ เฉยๆ เงียบๆ แต่ถ้าเป็นองค์อื่นมานะ หลวงปู่เจี๊ยะจะไปถามว่าใช่องค์นี้ไหม เพราะหลวงปู่เจี๊ยะท่านจะหนดหลวงปู่มั่น หลวงปู่มั่นกับหลวงปู่เจี๊ยะท่านรักกันเหมือนพ่อกับลูก เหมือนกับหลวงตากับหลวงปู่มั่นเหมือนกัน ไปถามว่าใช่องค์นี้ไหม ถ้าไม่ใช่ท่านจะบอกว่าไม่ใช่ ไม่ใช่ แต่วันที่หลวงตาเข้าไป แล้วพอหลวงปู่เจี๊ยะท่านว่าน่าจะมีแวว ท่านก็เข้าไปถามอีก เข้าไปถามก็โดนเขกหัวเลย ท่านบอกว่าจะไปถามอะไรก็ต้องปอกหนึ่งก่อน ถามว่าใช่องค์นี้ไหม

ท่านบอกว่าหลวงปู่มั่นท่านไม่ปฏิเสธ แล้วก็ไม่รับ เฉยๆ แต่ถ้าเป็นองค์อื่นนะ ปฏิเสธเลย ไม่ใช่ๆ แต่ท่านพยากรณ์ไว้ก่อนหน้านั้นว่าจะมีพระหนุ่มๆ องค์หนึ่งเข้ามาหาเรา พระองค์นี้จะเป็นหลักของกรรมฐานทั้งทางโลกและทางธรรม ทางธรรมคือท่านจะได้ทรงธรรมทรงวินัยของหลวงปู่มั่นต่อเนื่องมา ทางโลก โครงการช่วยชาติ ทางโลก ท่านได้สร้างสม

เขาถามว่า การทำนายว่าใครจะบรรลุธรรมเมื่อไหร่ อย่างไร หรือพุทธทำนาย ถ้ามันไม่เที่ยง ทำนายได้อย่างไรละ มันไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าสอนไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง ไม่เที่ยงคือกิริยา ไม่เที่ยงคือวิธีการ แต่บุญญาธิการ ถ้าคนที่สร้างมา บุญญาธิการที่หลวงตาท่านได้สร้างอดีตชาติของท่านมา แล้วหลวงปู่มั่นท่านสอนเทวดา ท่านสอนอินทร์ สอนพรหม ท่านรู้ผลของวิภูฏะ ท่านรู้ว่าจิตดวงใดสร้างมาและไม่สร้างมา ดวงใดสร้างความเลวมา พระที่มาอยู่กับท่าน ท่านบอกว่าองค์นี้ดีมาก องค์นี้ใช้ไม่ได้ องค์นี้ดีๆ ท่านมองถึงอดีตชาติเลย แต่ท่านไม่พูดออกมา ถ้าพูดออกมาแล้วมันก็อวดอุตตริมนุสสธรรม ทั้งๆ ที่ท่านมีจริง แต่ท่านไม่พูด ไม่พูดเพราะอะไร

ไม่พูดเพราะกลัวไอ้พวกพระขี้เท่อมันจะจำขี้ปากท่านไปหากิน ไอ้พระที่เข้ามาอยู่กับท่าน ที่ไปแสวงหาผลประโยชน์ ไม่ได้ไปคิดเรื่องจะไปชำระล้างกิเลส ไม่ได้คิดเรื่องทำคุณธรรม จะไปอยู่กับท่าน จะไปซุบตัว ซุบตัวแล้วก็จะไปฟังว่าท่านพูดอะไร แล้วก็จะเอา

คำที่ท่านพูดนั้นนะเอามาเป็นยี่ห้อของตัว แล้วก็เที่ยวไปโฆษณาหากินนะ ท่านถึงไม่พูดออกมาเป็นสาธารณะ แต่ท่านพูดกับหลวงตา พูดกับหลวงปู่เจี๊ยะ เพราะองค์ที่อุปฐากก็คือท่านไว้ใจ องค์ที่อุปฐากคือได้คุ้นเคยกับท่าน แล้วคุ้นเคย มันไว้เนื้อเชื่อใจได้ มันก็พูดได้ใช่ไหม ถ้ามันไว้เนื้อเชื่อใจไม่ได้ ใครจะกล้าพูดด้วย คนที่เขาจะพูดด้วย เขาพูดคนที่ไว้เนื้อเชื่อใจได้ เขาถึงพูดให้ฟัง แล้วสิ่งที่หลวงปู่เจี๊ยะกับหลวงตาท่านได้เก็บสะสมนี้มา ท่านเก็บของท่านมา

ฉะนั้น คำว่า “การทำนายว่าใครจะบรรลุนิพพานเมื่อไหร่ อย่างไร พุทธทำนายมันมีได้อย่างไร”

มันมีได้ต่อคนที่เขามีคุณธรรม มันมีได้ต่อคนที่เขาทำได้ มันมีได้กับคนที่เขามีอำนาจวาสนาบารมี มันมีไม่ได้สำหรับพวกเราเนี่ย ใ้อพวกโง่ๆ เนี่ย ใ้อพวกยังสงสัยอยู่เนี่ย

ใ้อพวกที่บอกว่าไม่สงสัยเลย รู้แจ้งหมด ใ้อพวกนี้ไม่รู้เรื่อง แต่คนที่เขารู้เนี่ย เขาเก็บไว้ข้างใน เขาไม่พูดหรอก เขาพูดแต่คนที่ไว้เนื้อเชื่อใจกันได้

คนที่ไว้เนื้อเชื่อใจไม่ได้ พูดออกไปมันเป็นดาบสองคม มันเป็นโทษของศาสนา คนที่ไว้เนื้อเชื่อใจไม่ได้ เขาสติบกพร่อง เขาไม่มีความรอบคอบ แล้วเขาก็ไปพูดเป็นสับปลับ พูดสัพเพเหระต่างๆ ไป กลายเป็นเรื่องการเข้าผีทรงเจ้าไปเลย มันเลยกลายเป็นเรื่องของพราหมณ์ กลายเป็นเรื่องของอัสตาด กลายเป็นเรื่องของเทพบันดาล ต้องเป็นอย่างนั้นไปเลย

ไม่ใช่ มันเป็นไปตามสัจจะ มันเป็นไปตามอำนาจวาสนา มันเป็นไปตามจิตใจที่ได้สร้างสมบุญญาธิการมา แล้วผู้ที่เขารู้อนาคตตั้งสัญญา เขารู้อดีตอนาคต เขารู้สิ่งที่ไปที่มา มันไม่เที่ยงอยู่แล้ว มันไม่เที่ยง แต่เขาสร้างของเขา มา บารมีมันเต็มอย่างนั้นมา

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวา เวลาพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะมาจากสัญญาชัย จะไปขอบวช “นั่นอัครสาวกเบื้องซ้ายเบื้องขวาของเรามาแล้ว” เนี่ยยังไม่ได้บวชเลยนะ

แล้วพอพระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งขึ้นมาเป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวา พระติเตียนกันหมดเลย บอก

พระพุทธเจ้าลำเอียง ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ลำเอียง พระพุทธเจ้าต้องตั้งพระอัญญาโกณฑัญญะ เพราะพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรก ต้องเป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวา

พระพุทธเจ้าบอกไม่ใช่ เราไม่ได้ลำเอียง มันเป็นสมบัติของเขา พระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรเขาสร้างอำนาจวาสนาของเขา เขาปรารถนาเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้ายเบื้องขวาของเขา เขาสร้างบารมีของเขา เป็นสมบัติของเขา เขาแค่เดินมาแล้วเอาสมบัติของเขาเท่านั้นเอง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่สามารถเอาสมบัติของใครไปให้คนอื่นได้ มันเป็นสมบัติของเขา เขาสร้างของเขาเอง นี้อยู่ในพระไตรปิฎก

นี่เหมือนกัน ถ้าคนเข้าใจแล้ว รู้จริงแล้ว มันจะไม่รู้จำ เพราะรู้จำมันก็ไม่รู้จริง ถ้าไม่รู้จริงมันก็เลียงงๆ ทั้งๆ ที่ว่าไม่สงสัย

เราดีใจอยู่อันหนึ่งที่ว่า ผมไม่สงสัย ผมเป็นเพียงผู้เดินตาม แล้วยังเป็นผู้มีจิตใจที่มั่นคง

เรื่องอย่างนี้มันเป็นเรื่องของกิเลส มันเป็นเรื่องของอวิชชาความไม่รู้ทำให้สงสัย แล้วถ้าเรื่องนี้มันไม่เข้ามาบั่นทอนหัวใจของเรา เราพอใจแค่นี้ เราไม่ต้องการให้สิ่งที่มันเกิดความสงสัยนี้มาบั่นทอนความวิริยะ ความอดุสาหะของจิตใจของเรา เพียงแต่เราอธิบายให้ฟังว่ามันมีอย่างนี้ๆ เพื่อจะได้ไม่ให้มันมาบั่นทอนความมุมานะ ความหมั่นเพียรของใจเรา ไม่ต้องการตรงนี้ เราไม่ต้องการบั่นทอนตรงนั้น แต่เราจะพูดให้เข้าใจเฉยๆ

“๒. ลักษณะการบรรลุธรรม เช่น พระโสดาบันตัดสังโยชน์ ๓ และมีอะไรบ้าง มรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น เมื่อไม่เที่ยง ๑๐๐ เปอร์เซนต์ ไม่แน่ เหตุใดจึงต้องมีมรรค ๘”

อริยสัจใจ มรรค ๘ อริยสัจอยู่ในธัมมจักขุ คำว่า “มรรค ๘” มรรค ๘ หมายถึงว่า สัจจะที่ว่า ธรรมะมีอยู่แล้วๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาด้วยอสาวิกขยญาณ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมด้วยวิชา ๓ บุปเพณิวาสนานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวักขยญาณ ชำระล้างกิเลสไปแล้ว นี่คือมรรค ๘ มรรค ๘ ในอสาวิกขยญาณ นี่มรรค ๘

ฉะนั้น สิ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาด้วยมรรค ๘ พระศรีอริยเมตไตรยอนาคตาก็จะมาตรัสรู้ด้วยมรรค ๘ พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้ากุกุสันโธ

พระพุทธเจ้าตั้งแต่ ๓ องค์มา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ที่ ๔ ก็ตรัสรู้ด้วยมรรค ๘ เหมือนกัน

แล้วมรรค ๘ เราก็คงไปคิดกันด้วยปัญญา ด้วยทางโลก เห็นไหม ด้วยปัญญา ด้วยการศึกษ ด้วยทางวิชาการว่ามรรค ๘ ต้องเป็นอย่างนั้น ดำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ งานก็คืองานอย่างนั้น ใครมีหน้าที่การงานอย่างไรที่สะอาดบริสุทธิ์ก็คือมรรค ๘ คือวิชาชีพ คือสัมมาอาชีพะ แล้วก็ไปเถียงกันนะ วิชาชีพอะไร ก็จะเถียงกันแล้ว วิชาชีพกูปริสุทธิ เออ! จะเถียงกันเลย วิชาชีพมิ่งไม่บริสุทธิ์ วิชาชีพกูปริสุทธิ เออ! กูจะเป็นมรรค ๘ มิ่งไม่เป็นมรรค นี่มันวิชาชีพทางโลก

แต่ถ้ามันเป็นสัมมาอาชีพะ มันเป็นวิชาชีพด้วยมรรค ด้วยมรรคมันเป็นเรื่องใจ เรื่องใจก็เข้ามาที่มรรค ๘ นี่ไง ถ้ามันไม่เข้าตรงนี้ ถ้าไม่เข้ามรรค มันไม่เข้าสู่มรรคญาณ ไม่เข้าสู่มรรคญาณ มันไม่เกิดภาวนามยปัญญา ไม่เกิดปัญญาญาณ ถ้าไม่เกิดปัญญาญาณ มันชำระล้างกิเลสไม่ได้ ถ้ามันชำระกิเลสไม่ได้ มันก็ตัดสังโยชน์ไม่ได้ ถ้ามันจะตัดสังโยชน์ได้ มันก็ต้องตัดสังโยชน์ได้ด้วยมรรค มรรคคือภาวนามยปัญญา แล้วปัญญามันจะเกิดอย่างไรละ

แน่นอน มันชัดเจนแน่นอนอยู่แล้ว เพียงแต่ว่า ไอ้ที่เขาบอกว่า ถ้ามันเป็นของไม่เที่ยง มันไม่มี

เราจะคิดอย่างนั้นก็ได้ ไม่เที่ยงคือไม่แน่นอน ทฤษฎีไม่แน่นอน ทฤษฎีไม่จริง ทฤษฎีอนิจจัง

อ้าว! แล้วมันเกิดความแน่นอนได้อย่างไรละ มันเกิดธรรมะแท้ได้อย่างไรละ

นี่ไง สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา กุปฺปกรรม อกุปฺปกรรม ถ้าอกุปกรรมมันจะเป็นความจริง

ลักษณะ เขาถามว่า “ลักษณะของการบรรลุธรรม เช่น พระโสดาบันตัดสังโยชน์ ๓ มันไม่มีอะไร แล้วมันมีมรรค ๘ ขึ้นมาได้อย่างไร ในเมื่อมันไม่เที่ยง มันไม่เที่ยง ๑๐๐ เปอร์เซนต์ มันไม่แน่ ไม่แน่ ทำไมต้องมีมรรค” นี่คำถามนะ

คำถาม จะบอกว่า คำถามนี้คนถามยังงงนะ คนถามปฏิบัติแล้วตัวเองกึ่งในความเห็นของตัวเอง เพราะเราไปเอาเรื่องโลกก็บัญญัติกับโลกุตตรปัญญา เรื่องวิทยาศาสตร์

เราพูด เราเน้นย้ำประจำเลย วิทยาศาสตร์แก้กิเลสไม่ได้ วิทยาศาสตร์แก้กิเลสไม่ได้ วิทยาศาสตร์เป็นความคิดของโลก ทฤษฎี เป็นความจริง ความจริงของโลก วิทยาศาสตร์ เป็นผลทางวิทยาศาสตร์จริงๆ นะ แต่กิเลสนี้เป็นนามธรรม กิเลสมันปลิ้นปล้อน กิเลสมันเห็นแก่ตัว กิเลสมันเจ้าเล่ห์ วิทยาศาสตร์ก็คือวิทยาศาสตร์ใช้ใหม่ แล้วถูกพลิกวิทยาศาสตร์เป็นของกุเลยนะ พลิกวิทยาศาสตร์มาเลย พลิกวิทยาศาสตร์มา กิเลสเอามาใช้ไง

วิทยาศาสตร์เป็นอย่างนี้ วิทยาศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์ เป็นทฤษฎี กิเลสมันยิ้มเลย มันหลบเลี่ยงเข้าไป หลบในทางทฤษฎี หลบไปหลบมา บังหน้าบังหลังอยู่กับวิทยาศาสตร์ แล้วมันบอกเป็นพระอรหันต์

วิทยาศาสตร์แก้กิเลสไม่ได้ แต่มรรคญาณนะ หลวงตาท่านพูดอย่างนี้ ท่านบอกนะ เวลาญาณมันเกิด ชำระล้างกิเลส มันสะอาดบริสุทธิ์ มันไม่มีที่อยู่ที่อาศัย กิเลสไม่สามารถอาศัยอยู่ในจิตดวงนั้นได้ ภาวสวะนั้นโดนทำลายหมด ไม่มีมือญาติๆ เลยที่มีความสกปรก ไม่มีมือญาติๆ เลยที่พญามารอาศัยอยู่ได้ ถ้ามันทำลายภาวสวะ ทำลายภพทั้งหมด พอเป็นธรรมแท้ๆ ขึ้นมา ท่านบอกว่า มันละเอียดลึกซึ้งเข้าได้กับเม็ดหินเม็ดทราย เข้าได้กับทุก ๆ สิ่งในวัฏฏะมันกว้างขวางขนาดนั้นนะ ฉะนั้น มันกว้างขวางขนาดนั้น เวลามันทำได้มันถึงต้องเป็นมรรค ๘ ไง

มรรค ๘ จะบอกว่า เป็นโสดาปัตติมรรค สกิทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตตมรรค อรหัตตมรรคเป็นญาณหยั่งรู้ ละเอียดลึกซึ้งที่เป็นปัญญาไม่ได้ ที่เป็นความคิดที่กระดุกกระดิก ที่จะเป็นสิ่งที่เป็นวัตถุ เป็นสิ่งที่จับต้อง ไม่ได้ มันจะละเอียดซึมซับ ชำระล้าง ไม่มีแม้แต่อัญญาโตเลยที่ปล่อยให้มือวิชาหลบซ่อนได้ ทำได้ชัดเจนขนาดนั้น ฉะนั้น สิ่งที่มีมันทำได้ขนาดนั้นมันถึงจะเป็นความจริงไง

ฉะนั้น “ลักษณะของการบรรลุธรรม” นี้เขาว่า

อธิบายอย่างไรก็สงสัย แล้วอธิบายไป เอ็งก็สงสัย กูก็สงสัย เตียวเอ็งกับกูมาทะเลาะกัน ต่างคนต่างสงสัย เอ็งก็สงสัย ข้าก็สงสัย แล้วก็ตามอดคลำซ่าง แล้วก็คลำไปคลำมา เตียวก็กลายเป็นพราหมณ์ไปเลย กลายเป็นทรงเจ้า จะเข้าแล้วนะ สันเลยนะ พอมาถึงนะ

พวง! พระโศดาบัน เข้ามาเลย พวง! โศดาบันเลย เห็นไหม จากที่ไม่มีหลักมีเกณฑ์มันก็จะไหลไปแบบนั้นนะ เพราะใจไม่มีหลักมีเกณฑ์ ใจไม่มีหลักมันก็อาศัยสิ่งที่ว่าโลกเขาเชื่อถือกัน แล้วก็เอาสิ่งนั้นเป็นหลักเกณฑ์ แล้วไหลไปนะ ศาสนามันถึงจะไม่เหลือใจ ศาสนาพุทธเลยกลายเป็นทรงเจ้าเข้าผีไปไง

การทรงเจ้าเข้าผีนี่ถือมองคลตื้นขาว ขาดจากไตรสรณคมน์ ขาดจากการเป็นชาวพุทธ ชาวพุทธต้องถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ถือไตรสรณคมน์ เป็นพุทธมามกะ แล้วประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงขึ้นไป ถ้าตามความเป็นจริงขึ้นไป ถ้ามีครูบาอาจารย์ขึ้นไป สิ่งทีถามมามันจบใจ ข้อสงสัยก็คือสงสัย เราตอบแล้ว

“ผมไม่ได้สงสัยในธรรมคำสอนแต่อย่างใด ผมเป็นเพียงผู้เดินตาม ก็ด้วยมองอย่างเถรตรง พบว่าสัจจะนั้นมันขัดกันเอง จึงมีความสงสัย จึงเรียนถามด้วยใจจริงครับ สาธุ”

สัจจะเป็นสัจจะ มันเป็นโลกียปัญญากับโลกุตตรปัญญา ไม่มีการขัดกันเอง ถ้าขัดกันเองนั่นคือธรรมปลอม ธรรมแท้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไหลลื่น จะวิวัฒนาการ จะปรับปรุง จะพัฒนาการของมันเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มีขัดแย้ง

มีการขัดการแย้งก็ขัดรัฐธรรมนูญไง เเถยกันอยู่นี่ มึงก็ว่ามึงขัด กูก็ว่ากูขัด มีขัดมีแย้งกับรัฐธรรมนูญ ใช้ไม่ได้ มีการขัดและการแย้งกับสัจธรรม ไม่เป็นธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มีขัดไม่มีแย้ง มันจะมีวิวัฒนาการ พัฒนาการของมันขึ้นไปจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ เอวัง